

FRÁTER ZOLTÁN

„Nagy versek”

Van úgy, hogy egy mondat beakad.

Rémlett, hogy közölte már az Új Írás és a Mozgó Világ. Tudtam, de eszembe sem jutott tekintettel lenni arra, hogy már kötete van. Pedig az 1980-as évek elején nem túl sok huszonhárom évesnek jelent meg verseskötete. Még akkor is, ha egyelőre amolyan füzetféle, rotaüzemben sokszorosított, tűzőgéppel összeerősített hatvannégy oldal, de micsoda versekkel! A kis kötet szinte azonnal hívekre talált, az induló költőnek számos követője akadt. És ennek a Kemény István nevű fiúnak a verseit olvasva mondtam azt – szólva egyszermind a szemináriumi szobában üldögélő többiekhez is –, már-már szinte bosszúsan, hogy „írjatok már nagy verseket”.

Mivel sohasem akartam tanár lenni, és pláne órákat tartani bármiféle formában, a bölcsészkar elvégzése után az egyetemen maradtam. Kétségtelenül fennállt a veszély, hogy előbb-utóbb részt kell vennem az oktatásban, de a kezdeti heti egy szeminárium (miközben a doktori dolgozathoz folytattam kutatásaimat) nem volt igazán megterhelő. Az egyetem ugyanis kutatókat is alkalmazott (akkor még) a tudományos utánpótlás reményében, fokozatosan emelve a megtartandó órák számát egyről háromra: a kötelező szemináriumhoz csakhamar jött egy szakszeminárium, pár év múlva pedig az évfolyamelőadás. A huszadik század magyar irodalmának, főleg első évtizedeinek búvárlására szegődtem, örömmel és mintegy életprogramként. Ettől eltérő téma meghirdetésére szabad mozgásteret a szakszeminárium keretei adtak. A korszak tanulmányozása során felgyújtotta képzeletemet Négyesy László Stílusgyakorlatok elnevezésű órája, ahol a Nyugat későbbi jeles szerzői – Babits, Kosztolányi, Juhász Gyula, Tóth Árpád és mások – felolvasták zsenyéiket és első komoly kísérleteiket. Mit tudhatott ez a Négyesy, töprengtem magamban, hogy valósággal tódultak hozzá a hallgatók? A kortársi emlékezésekből kiderült, hogy a nevezetes Stílusgyakorlatokon nem valamiféle norma szerint tanultak írni a pályakezdők (hol volt még akkor a kreatív írás!), az óra elsősorban fórum volt a jelentkező tehetségek számára. A fiatalok egymás műveit bírálták, Négyesy egy-egy rövid megjegyzéssel kísérte a felolvasásokat, voltaképpen inkább csak összefoglalva az elhangzottakat. Nyitottsága, amelynek következtében bárki szót kaphatott, lehetőséget kínált a bemutatkozásra a szépirodalommal próbálkozó bölcsészeknek. (A tanár úr későbbi kritikusi tevékenységét alapvetően a konzervatív ízlés határozta meg, nemegyszer fordult szembe egykori felfedezetteinek modern törekvéseivel.)

Ténykedésem harmadik tanévében eljött az idő, hogy egyik kurzusomnak a Stílusgyakorlatok címet adjam. Az egyetemen belüli irodalmi vállalkozások fellendülése egyébként is a levegőben volt: az akkoriban alakult-átalakult ELTE Közművelődési Titkársága Eötvös Könyvek sorozatcímmel könyvkiadásba kezdett, mint ahogy nem sokkal utána az üzemi újságként kéthetente megjelenő Egyetemi Lapok is örömmel fogadta alkotói oldalának újraélesztését szerény közreműködésemmel. Az Eötvös Könyvek csakhamar elapadó folyamában negyedik kiadványként megjelent 1984-ben Kemény István első füzetje is,

a *Csigalépcső az elfelejtett tanszékekhez*. (Szerzője 1985. május 17-én, vagyis a rá jellemző szerénységgel a félév végén dedikálta „szeretettel”).

Már nem tudom, hogy hümmögtem-e éppen, de eléggé valószínű, hogy kiadtam valamiféle artikulálatlan hangot, bármiféle megdondolás, többletjelentés szándéka nélkül. Akkoriban éppen „nagy” verseket olvastam, Nemes Nagy Ágnes *Ekhnáton*-ciklusát, Pilinszky *Apokrifét*. A nagy vers definícióját természetesen nem tudtam volna megfogalmazni, de nyilvánvaló volt, hogy nagy vers például Vörösmarty *Előszó*, Babits *Esti kérdés*, József Attila *Téli éjszaka*, Kosztolányi *Hajnali részegség* című verse. A gyakorlatlan oktató türelmetlenségével valami ilyesmit vártam, ezekhez fogható szerettem volna olvasni kéziratban a legfrissebb nemzedéktől. Hiszen éppen ezért szerettem ezeket az órákat, mert azt az illúziót nyújtották, hogy ha többel nem is, de legalább egy százalékban esetleg hozzájárulhatok néhány pályakezdés alakulásához.

Heti Stílusgyakorlatok órámom mindenki elmondhatta a véleményét a bemutatott alkotásokról. István keveset beszélt, de lényegre törően. Ha né tán nem szólt, akkor is figyelt, ez látszott rajta. Sohasem merült sem mesterséges, sem önkéntelenül adódó „költői ábrándokba”, ennél mindig többre tartotta és érdekesebbnek vélte környezetét. Úgy nézte – és talán úgy nézi ma is – az élet minden pillanatát, mint aki először látja, s mindez ámulattal tölti el, egyfolytában csodálkozik. Roppant kíváncsisággal és roppant meglepődéssel, hogy mindez vele történik meg. Lényének sajátosságát egyik hajdani csoporttársa foglalta össze, amikor Istvánt száznolcvan centis csecsemőnek nevezte. A nem szünő ámulatban szemlélődő elsőkötetesből azóta híres, iskolateremtő költőegyénség lett. Visszatekintve most már nyilvánvaló, hogy eleve olyasmiben hitt, ami akkoriban, a neoavantgárd térhódítása idején elképzelhetetlennek tűnt, és magam is csak most, utólag ismerem fel: az irodalom komolyságát, az alkotás komolyan vételét vallotta már huszonevesen is. Azt a fajta közéleti, közösségi komolyságot, amellyel két évtized múlva majd az Ady-féle komp-ország esélyeit mérlegeli. Talán ezért is viselte rosszul, hogy azon a tavaszi órán a „nagy verset” hiányoltam tőle és másoktól is. Aki ilyen mértékű etikai igénnyel ír, okkal sértődhet meg, ha megfontolt szavakból, megszenvedett szakaszokból egységgé forrasztott, szigorúan elgondolt költeményét nem tekintik nagy versnek. (Persze a tanárnak, szerkesztőnek meg az a dolga, hogy követelje akár a lehetetlent is.) Kemény István azóta kivételes költői-írói művet alkotott, elismerések, könyvforgalmi adatok és olvasóinak szeretete igazolja, hogy méltán van kitüntetett helye az irodalmi életben. Meg is érthetnénk, ha a régi társakat meg sem ismerő, nagy mellényű méltósággá vált volna, de az a gyanúm, ő egyszerűen nem tud és nem is akar új modort felvenni. Szerénysége, segítőkészsége nem változott sem életkorával, sem könyvei számának gyarapodásával. Nem egy esetben hitelesítette névvel vállalt fülszöveg írásával számára személyesen ismeretlen, nekem kedves kezdők köteteit. Nem csak a rádióban adott hosszabb interjút, jött beszélgetni többekkel együtt Adyról, máskor egymaga válaszolt gyarló kérdéseimre a bölcsészkar hallgatói előtt.

Most, néhány évtized után, a kiteljesedett, beérett írói-költői pálya csúcán mégsem mondanám, hogy István, most már ne írj nagy verset, van már elég! Pedig jó néhány örök antológiadarabot össze lehet szedni az életműből. De ahogy az úgynevezett élet sem áll meg soha, a nagy versnek is természese-

te, hogy abból sohasem elég. Az egyik nem érvényteleníti a másikat, sokkal inkább erősítik egymást, a sorok, szavak jelentésének új és új vetületét világitva meg.

Kedves István, annyi nagy versed után most már csupán azt kérem tőled, írd még több nagy verset, annyit, amennyit csak lehet, továbbra is jól sáfárkodva a rád bízott tálentumokkal. És élj jó egészségben, ameddig csak lehet, olvasóid örömeire, helyettük is, helyettem is.

Fráter Zoltánnál 2020. október 15-én. Wirth Imre felvétele

Költészeti folyóirat
Első szám: 1995. október 10.
Megjelenik negyedévente

Alapító főszerkesztő: Turczi István

Szerkesztik:
Turczi István (vers, tanulmány)
Zsille Gábor (olvasószerkesztő)
Király Farkas (on-line)
Vass Tibor (képzőművészet)

Szerkesztőségi titkár: Pálos Anna
Lapterv: Takács József
Logo: Urbán Tibor
Tördelés: DT Pro Bt.

Szerkesztőség:
1147 Budapest, Gyarmat u. 106.
Tel./fax: 25-181-63
E-mail: tippcult@t-online.hu
Honlap: www.parnasszus.hu

Kiadja a TIPP-Cult Kft.
Felelős kiadó: Turczi István

Alapító mecénás: Ispánki László

ISSN 1219-3275

Lapunk megjelenését támogatta:

NKA
Nemzeti Kulturális Alap

BUDAPEST FŐVÁROS
XIV. KERÜLET
ZUGLÓ ÖNKORMÁNYZATA

Sokszorosítás: Promisszum Kft.

Előfizethető a Kiadónál (1147 Budapest, Gyarmat u. 106.)
Megvásárolható webshopunkban: www.parnasszus.hu